

STORTINGET

Representantforslag 171 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Birgit Oline Kjerstad, Ingrid Fiskaa, Kirsti Bergstø, Freddy André Øvstegård, Kathy Lie og Lars Haltbrekken

Dokument 8:171 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Birgit Oline Kjerstad, Ingrid Fiskaa, Kirsti Bergstø, Freddy André Øvstegård, Kathy Lie og Lars Haltbrekken om energipolitikk for fremtiden

Til Stortinget

Bakgrunn

Europa står nå i en ufattelig krise med krigen Russland fører mot Ukraina. Det er fremdeles svært usikkert hva slags følger dette får, og hva som skjer videre, for Ukrainas befolkning, for freden og sikkerheten i Europa og verden, og for forsyninger og handel. Alle, også innbyggerne i Norge, er kastet ut i en usikkerhet som man per i dag ikke vet omfanget av.

Russland er nabostat til mange land, også Norge. Det er, og har hele tiden vært, en integrert del av Europa og det europeiske markedet. Spesielt har en viktig eksportvare vært russisk gass. Av det totale gassbehovet i Europa står Russland for rundt 40 prosent av forsyningen. Gass i seg selv utgjør rundt 25 prosent av energibehovet i Europa. Tilgang til russisk gass er derfor en avgjørende brikke for europeisk energiforsyning, men den er ikke umulig å erstatte.

I vinter har man allerede fått merket hvor sårbart energimarkedet er for manipulering og endring. Russland har levert mindre gass, som har skapt en knapphet som har resultert i høye kostnader. Det har ført til at all elektrisitet har blitt priset høyt, fordi det er den dyreste produksjonen som setter prisen. Dette har igjen ført til høye priser også i Norge, siden landet er en del av et mer

og mer integrert europeisk marked. Det gjør det klart at Europa må finne andre løsninger for å gjøre seg uavhengig av russisk gass.

Den tyske regjeringen har tilsynelatende tatt konsekvensene av dette, og uttaler at fornybar energi er frihetsenergi. De vil fremskynde målene sine til at de i 2035 skal være fullt ut forsynt med fornybar energi. Desentralisert fornybar kraftproduksjon er sikrere enn produksjon som er avhengig av fossile leveranser fra ett eller få land. Økte energipriser slår direkte inn på folks lommebøker, både ved direkte kjøp og gjennom at vareproduksjon generelt vil bli dyrere. Dette kan man motvirke øyeblikkelig ved de inntektene som Norge får som produsent og leverandør av energi både gjennom fornybar kraftproduksjon og fossil utvinning av olje og gass.

Men en må ha en mer langsiktig politikk. Man må føre en energipolitikk som sørger for å motvirke en del av disse effektene som man frykter at kommer til å komme, og som en har følt så vidt effektene av i vinter. Her er derfor en plan for å gjøre Norge og Europa mer uavhengig av norsk gass.

Øke produksjonen av gass som allerede er under produksjon, og utnytte den bedre gjennom elektrifisering av sokkelen

I 2019 ble det brukt 55 TWh naturgass på norsk sokkel og i deler av landanleggene (dvs. alle aktiviteter i petroleumsloven). Dette tilsvarer 4,4 prosent av gass-eksportene fra Norge til EU28, og ca. 1,3 prosent av naturgassforbruket i EU28 i 2019.

Dette har endret seg med koronaepidemien, og deretter med krisen i strømmarkedet og krigen i Ukraina.

En kortsiktig måte å få til en noe økt produksjon av gass til Europa på kort sikt er å bygge ut fornybar havvind i Norge for å elektrifisere plattformene. Flere har foreslått løsninger som kan være i produksjon allerede innen 2026. Det vises til forslag om havvind som fremmes av representanter fra Sosialistisk Venstreparti.

Opprettelse av statsstrøm

I dag har de aller fleste forbrukerne strømkontrakter som man kjøper fra en strømleverandør, hvor prisen i mer eller mindre grad forholder seg til spotprisen. Kun en liten andel har reelle fastpriskontrakter, som ikke er flytende. Dette gir mange en svært usikker hverdag og gjør at man blir utsatt for store svingninger i markedskreftene. Elektrisitet er en generisk vare og er en del av den samfunnskritiske infrastrukturen. Det er ingen forskjell på hva man kjøper, annet enn hvilken type kontrakt man inngår. De fleste har ingen interesse av å bruke mye tid på strømkontrakter, og det bør derfor være et alternativ med sikre og forutsigbare kontrakter.

Derfor foreslår forslagsstillerne å opprette et statlig selskap som inngår langsiktige kraftkjøpskontrakter med kraftprodusentene og tilbyr folk og næringsliv muligheten til å inngå langsiktige kontrakter med bakgrunn i innkjøpsprisen.

Dette vil gjøre at en stor andel av kraftproduksjonen blir bundet til langsiktige kontrakter, noe som også vil presse ned prissvingningene ellers i markedet. Det vil gjøre hverdagen sikrere for de som inngår slike fastpriskontrakter, og innkjøpskapasiteten vil sørge for at kontraktene over tid blir rimelige. Det vil òg kunne sikre langsiktighet for ny fornybar produksjon, oppgraderinger og lignende, og sørge for at prisen i Norge holdes rimelig.

Toprissystem

Alle bruker noe strøm og trenger strøm til oppvarming, lys og varmtvann. Selv om et forbruk av strøm kan reduseres, så kan det for de aller fleste ikke bli null. Det er likevel svært stor forskjell på forbruket til de enkelte husholdningene, hvor de som har minst, også i hovedtrekk bruker minst. Et system med en deling mellom et normalforbruk eller basisforbruk og et luksusforbruk vil også gi insentiver til energieffektivisering.

En modell kan være at alle betaler en lavere pris for basisforbruket sitt, som også er lavere enn den «vanlige» prisen selv med et statlig strømselskap. Da vil det være en sum som må dekkes imellom prisen på basisforbruket og det som man ellers betaler for strøm. Dette kan kompenseres gjennom høyere skatt på superprofitten til kraftselskaper, i en form for fast kompensasjonsfond. Dette toprissystemet kan slå inn når den normale prisen på kraft går over en viss sum, for eksempel 30 øre/kWh.

Fjerne strømsalgsselskapene

Det er svært mange strømsalgsselskap i landet som kun videreselger elektrisk kraft. Det er et generisk produkt, så i realiteten selger de innpakning, digitale løsninger og ulike varianter av priskontrakter. Dette har ført til at mange har følt seg lurt av «smarte» kontrakter, eller lokketilbud som deretter har vist seg å bli dyrere enn hva man kunne forestille seg. I de ulike markedspakkene til EU har det å lage et stort marked for forbrukerne vært et viktig poeng, at det skal sikre valgfrihet. Men når det kommer til salg av strøm, har det først og fremst resultert i svært mange ulike aktører, mange useriøse som i realiteten kun er meglere.

Det er ikke behov for slike leverandører, og ut over en statlig aktør som videreselger kraftkontrakter, så bør direktosalg ved en regelendring fast overføres til nettselskapene. Nettselskapene er som monopolister allerede underlagt reguleringer som inntekt, og inntekt fra salg av kraft bør reguleres på samme vis. Det er ikke behov for et fordyrende mellomledd for levering av en så viktig vare for samfunnet.

Inndra ekstraordinært overskudd og opprette et sikringsfond

Som energiutvinner og kraftprodusent har Norge store inntekter fra både kraftproduksjon og salg av olje og gass. Der inntektene fra sokkelen går til Statens pensjonsfond utland (oljefondet), så går inntektene til kraftproduksjonen til eierne av produksjonen. For vannkraft er det i all hovedsak stat, kommuner og fylkeskommuner, men det gjelder ikke alt.

I perioder med svært høye priser og overskudd må superprofitten forvaltes av fellesskapet som helhet og ikke det enkelte selskapet. Det må derfor utredes å opprette en egen grunnrenteskatt for kraftprodusenter som slår inn når prisnivå er svært høyt, og som skal gå til omfordeling til folk og næringsliv. Dette kan for eksempel være med på å finansiere en lav basissum i et toprissystem.

Spania er et land som har innført en sånn modell for sin fornybare produksjon. Selv om vannkraften i hovedsak er offentlig eid, er det ikke tilsvarende for vindkraft og småkraft. I tillegg så stiger forbruket hos kraftprodusentene kraftig, noe som tilsier at det er for mye kapital i selskapene. Det er heller ikke gitt at det er en god fordeling av inntekter i samfunnet at økonomien til den enkelte kommune skal avhenge av hvorvidt de har eierskap til kraft eller ikke, ettersom det i liten grad kan påvirkes nå.

Gassprisene kommer sannsynligvis til å holde seg høye fremover, men også oljeprisen kan nå nye høyder på grunn av krigen i Ukraina og ulike sanksjoner mot russisk olje. Dette gir en større kontantstrøm til oljefondet, men også høye inntekter for olje- og gasseselskape-

ne. Samtidig er det en pågående klimakrise som krever at hele verden slutter å forbruke fossil energi, og en sikkerhetspolitisk krise som krever utfasing av russiske olje- og gassprodukter. Det er derfor ingen tid å miste når det gjelder å igangsette omstilling.

Superprofitten på utvinning av naturressurser mener forslagsstillerne at i større grad må gå direkte til omstilling vekk fra fossil energi. Forslagsstillerne foreslår derfor at det innføres en produksjonavgift på norsk gass og norsk olje som skal gå til produksjon av havvind og teknologiutvikling, og utvikling av løsninger for å sikre fornybar drift av sokkelen. Dette forslaget vil fremmes i forbindelse med budsjettbehandling.

Energieffektivisering

Den beste måten å gjøre seg uavhengig av fossil energi på er å bruke mindre energi totalt sett. Det er den mest miljøvennlige måten, og samtidig har det vært den minst prioriterte metoden.

Det internasjonale energibyrået (IEA) peker på flere energieffektiviseringsgrep for å gjøre seg uavhengig av russisk gass, spesielt til oppvarming. Det å installere varmpumper og oppgradere en mindre del av de boligene som har dårligst utnyttelse av energi, i tillegg til å senke temperaturen med én grad, vil kutte store mengder gassforbruk på relativt kort tid.

Energieffektivisering har lenge vært nødvendig, men i realiteten har aldri potensialet blitt fulgt opp fullt ut. Det har i stedet vært overlatt til den enkelte boligeier eller borettslag, med en byråkratisk og relativt sett minimal støtteordning fra Enova som i hovedsak har fokusert på teknologiutvikling. I 2020 utgjorde energibehovet i bygg 86 TWh ifølge Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), i Norge er dette i all hovedsak elektrisitet.

I dag er det et vedtatt mål å spare 10 TWh på energieffektivisering innen 2030, og regjeringen har opplyst at det vil bli lagt frem en plan med tiltak for å oppnå dette i budsjettet for 2023 i tråd med budsjettavtalen med Sosialistisk Venstreparti. Dette hjelper likevel ikke på energieffektivisering av eldre bygg, som er omtrent 66 prosent av arealet.

NVE har i en analyse slått fast at det er et potensial for å energieffektivisere 13 TWh til en kostnad på under 1 krone kilowattimen. Nå er det 6 måneder siden prisen var under 1 krone per kWh i prisområde 1 i Norge. Dette er altså investeringer som på papiret er lønnsomme i dag. Likevel så er det på et tidspunkt når man har flere og flere regninger, vanskelig å gjøre langsiktige investeringer som vil senke prisene langt frem i tid. Det er dyrt å være fattig, som man sier.

Forslagsstillerne mener derfor at det i lys av den nye situasjonen må utredes hvordan Norge skal klare å spare minst 13 TWh innen 5 år, og hva slags insentiver som

må på plass for husholdninger, men også næringsbygg. Det kan bygge på den rapporten regjeringen allerede er i gang med. Regjeringen skal utrede å overføre Enovas virkemidler for støtte til energieffektivisering til Husbanken, men den bør også se på hvilke virkemidler som utløser dette potensialet, og hva som er nødvendig for å finansiere det. Dette kan være ordninger slik som: låneordninger for eksempel etter modell av Lånekassen, områdesatsinger i områder med dårlig boligmasse og sosioøkonomiske utfordringer, og krav til statlig utleie av næringsbygg.

Norge får inntekter fra ekstreme gasspriser, men også høye inntekter fra en i hovedsak offentlig eid kraftproduksjon. Samtidig er det store utfordringer i europeiske land med å få gjennomført energieffektivisering. Norge må ta initiativ til en storsatsing i EU for å løfte en satsing på energieffektivisering og minske avhengigheten av russisk gass. Det vil både øke sikkerheten, bidra til mindre utbygging av natur og få ned klimautslippene.

Mer solenergi

Solenergi er desentralisert fornybar kraftproduksjon som kan tilrettelegges på svært mange norske tak uten store inngrep. I utgangspunktet er det snart lønnsomt å investere i solkraft, men det betyr likevel ikke at det skjer, i og med at mange av de som bør investere i det, er huseiere, borettslag og mindre bedrifter. Det må legges til rette for mer utbygging av solkraft gjennom å utrede konkrete støtteordninger, og tiltak som å stille krav til det både i offentlige anskaffelser og i tekniske forskrifter, og sørge for at regelverket ikke hindrer at også borettslag kan dra nytte av ordningene.

Prioritering av strøm

Det kommer til å bli mindre tilgjengelig kraft i Norge, og i en del regioner er det allerede lite. Det er likevel ennå ikke lagt opp til at det kommer på plass en prioritering av kraften, nå er det bare førstemann til mølla.

Forslagsstillerne mener derfor at det må på plass en måte å prioritere hvilke av de store bedriftene som skal få kraft. Dette er et problem som må håndteres raskt, vurdering fra Energikommisjonen vil ta for lang tid. En mulighet er å foreslå en lovendring for å få på plass et konsesjonssystem for å knytte seg til nettet. Da kan man styre hvem det er som kobler seg til, og det er mulig å ikke gi konsesjon til dårlige prioriteringer. Kriterier for prioritering kan være: 1) Antall arbeidsplasser tiltaket gir, 2) hvorvidt det bidrar til kutt i klimautslipp både direkte og indirekte, 3) i hvor stor grad det utløser nettutbygging, 4) lokalisering av virksomheter som utnytter energien effektivt, og det må vurderes med tanke på god ressursutnyttelse slik som spillvarme, nok naturlig kjøling osv., 5) presset på kraftleveransen i regionen.

Dette vil føre til at for eksempel datasenter som i hovedsak driver med kryptoutvinning, ikke prioriteres for tilkobling.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utrede og opprette en statlig enhet som har til formål å kjøpe kraft direkte fra produsentene for å videreselge den i langtidskontrakter til husholdninger og næringsliv.
2. Stortinget ber regjeringen utrede et toprissystem for kjøp av strøm for husholdninger hvor et basisforbruk per måned har en fast pris, og hvor øvrig forbruk prises som markedet for øvrig eller på annen måte. Det må utredes ulike måter for å oppnå et slikt toprissystem og hva terskelen for et basisforbruk må være for likevel å oppnå tilstrekkelig energieffektivisering.
3. Stortinget ber regjeringen utrede hvilke tiltak som må på plass for at Norge skal kunne spare minst 13 TWh innen 5 år for både husholdninger og næringsbygg. Dette kan være ordninger slik som: låneordninger for eksempel etter modell av Lånekassen, områdesatsinger i områder med dårlig boligmasse og sosiøkonomiske utfordringer, og krav til statlig utleie av næringsbygg.
4. Stortinget ber regjeringen sette et mål for en nasjonal produksjon på minst 5 GW installert solenergi innen 2030, og igangsette utredning av tiltak som styrer mot dette målet.
5. Stortinget ber regjeringen utrede en økt grunnrenteskatt på superprofitt for kraftproduksjon og vurdere hvordan økt skatteinntekt kan gå til tilbakebetaling til husholdninger og næringsliv som sikrer fordeling og opprettholdelse av industri.
6. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om lovendringer som innfører en form for konsesjonssystem som gir mulighet for å prioritere hvem som får tilknytning til og uttak fra nettet av større nye forbrukere.

30. mars 2022

Birgit Oline Kjerstad

Ingrid Firskaa

Kirsti Bergstø

Freddy André Øvstegård

Kathy Lie

Lars Haltbrekken

